

ISLAMIC UNIVERSITY EUROPE

JOURNAL OF ISLAMIC RESEARCH
Year 6 issue 1 June 2013

KUR'AN-I KERİM VE GRAMOFON¹

Yazan: Aksekili Ahmed Hamdi²
Diyânet İşleri Riyâseti
Hey'et-i Müşâvere Azâsından

Notlarla Yayına Hazırlayan: Halit Ünal

1349 - 1931

Bu risâle bir suâle cevab olmak üzere kaleme alınmıştır. Ma'a mâfih verilecek cevab münâsebetiyle diğer mühim bir mes'eleye -'ulemây-ı islâmiye beyninde şiddetli münâkaşalara bâdî olan kelâm mes'elesine - temas etmek zarûreti hâsıl olduğundan evvelâ Kelâm-ı ilâhî ve Kur'ân hakkında kısaca îzâhât verildikten sonra asıl mes'eleye geçilmiştir. Kelâm mes'elesi îzâh edilir iken bu babdaki mezâhib-i kelâmîye ve münâkaşât-ı mezhebiyye gösterilmemiştir. Çünkü onun yeri burası değildir.. Diyebilirim ki: Burada bilmünâsebe yazılmış olan bu mühim bahis, mezâhib-i kelâmîyeye karşı vukû' bulan şiddetli i'tirâzâtından sâlim bir şekilde tahrîr olunmuştur. Cevâbım doğru ve mukârin-i hakikat ise

---

¹ Merhum Ahmed Hamdi Akseki'nin daha önce yayınlanmamış kendi el yazısı ile makalesi. Aynı şekilde "Resim ve Suret Mes'elesi" başlığı ile yazdığı bir makale orijinal metniyle ve notlar ilavesiyle yayınlanmıştı. (Bkz. Avrupa İslam Üniversitesi İslam Araştırmaları/Journal of Islamic Research, Yıl 4 Sayı 1 Mayıs 2011, s. 21-27)

² Ahmed Hamdi Akseki'nin biyografisi ve eserleri hk. bkz. Avrupa İslam Üniversitesi İslam Araştırmaları/Journal of Islamic Research, Yıl 4 Sayı 1 Mayıs 2011, s. 26

bu, Cenâb-ı Hakkın şükründen 'âciz olduğum bir lütfu, büyük bir ni'metidir. Tevfik ve hidâyet yalnız Ondandır.

Aksekili Ahmed Hamdi

- S. 1- Gramofon plaklarına Kur'ân-ı Kerim parçalarının alınmasında ve çalınmasında mahzûr-ı şer'î ve dînî var mıdır? Esbâb-ı mûcibe?
- S. 2- Gramofon plaklarına 'ayn-ı kâriin edâsı ve elfâz ve hurûfât ve kelimâtı, tilâveti vechiyle muayyen bir sûrette aks ettirilmiş olan kırâetin Kur'ân maksadıyla hurmeten istimâ'ı câiz midir?
- S. 1- Câiz olduğu takdirde ma'nevî ecri var mıdır?
- S. 1- Gramofonda secde âyeti istimâ'ında secde lâzım gelir mi? 29 Eylül 927

"Cevab"

Bu mesâile ilmî bir cevap verebilmek için evvelâ bir mukaddime ile Kelâmullah ve Kur'ân-ı Kerim hakkında biraz îzâhât verilmesini münâsib görüyorum.

Ma'lûmdur ki insanlarda bir meleke-'i kelâm, ya'nî söyleyebilmek kudreti vardır. Bu meleke sâyesinde insan- telaffuz etmeksizin- nefsinde istediği şekilde kelâm tertîb ve bilâhare onu bir sahîfeye yazar yahud telaffuz edebilir. İşte bu kudrete, bu melekeye "kelâm" itlâk olunur ki, kelimât-ı nefsiyenin bed'i demektir. Bu kudret ve bu meleke kelimât-ı lafziyeyi ta'akkul ve tahayyül kabîlinden olmadığı gibi, esvât ve hurûf kabîlinden de değildir. Bizde olan bu meleke ile nefsimizde- hurûf ve savta mukârin olmaksızın- tertîb eylediğimiz şey'e "*kelâm-ı nefsi*" denir. Binâenaleyh, bir şâ'irin zihninde hazırlamış olduğu bir şiir, onu telaffuz etmezden ve yahud yazmazdan evvel *kelâm-ı nefsi*dir. Kelâm-ı nefsinin esvât ve hurûfa bürünerek zâhire çıkması da "*kelâm-ı lafzîdir.*" Kelâm bunun her üçüne de, yanî hem *kelimât-ı nefsiyenin mebd'e'ine, hem kelâm-ı nefsiye, hem de kelâm-ı lafziye* itlâk olunur. Bununla beraber meleke manasına olan kelâm, hakikat ve mâhiyet itibariyle kelimât-ı nefsiyye ve lafziyyeye muğâyirdir. O, mütekellim ile kâim bir sıfattır. Fakat kelimât-ı nefsiyye ile kelimât-ı lafziye hakikat, tabî'at ve mâhiyet i'tibâriyle müttehid, vücûd itibâriyle muhtelifdir.³

³ Müellif, Allah'ın zâtî/sübûtî sıfatı olan *ezelî Kelam* sıfatı ile bu sıfatın dahilde ve zahirde tecellî/oluşma sürecini birbirinden ayırarak *Allah kelâmı* nın bir kendi zatına bakan vechesi bir de mahlukata bakan vechesi olduğuna işaret ediyor ve birincisine *kelam-ı nefsi* ikincisine *kelam-ı lafzi* diyor. Bu adlandırmalar Allah hakkında vacib olan Kelam sıfatını beşer aklı sınırları içinde anlayıp izah etmek için gereklidir. Ancak Allah'ın diğer sıfatlarında olduğu gibi Kelâm sıfatının da mahiyetini ve nasıl oluştuğunu beşer idraki ile kavramak mümkün değildir. Bu bizden istenmiş te değildir.

Kelîmât-ı nefsiyye (kelâm-ı nefî) nin vücûdu, nefî ve ilmîdir. Kelîmât-ı lafziyyenin vücûdu lafzî ve hâricîdir. Kelâm-ı lafzînin mütekellime nisbeti, yanî “bu kelâm filan kimsenindir.” denilmesi, ancak nefsindeki tertîb i’tbâriyle olub lafız i’tibâriyle değildir.. Çünkü tertîb-i nefî, yalnız nefsinde tertîb edene mahsûs olduğu halde telaffuzda ba’zan ona başkaları da şerîk olabilirler. Bir adamın nefsinde tertîb ve bilâhare telaffuz eylediği ve yahud yazdığı bir kelâmı diğer biri aynen telaffuz eder, ve yahud yazar. Bazan da mütekellim nefsinde tertîb ve ve te’lif eylediği şeyi telaffuz etmez de sadece yazar. Bu sûrette de o nukûş yine nefsinde tertîb eylediği şeye delâlet eder. Binâenaleyh kelâm, onu nefsinde tertîb ve o tertîbe muvâfik olarak hurûf ve esvât ile tekellüm eden mütekellime nisbet olunup başkasına nisbet olunmaz. Ve lev ki başkası o kelâmı bin def’a telaffuz etsin. Şu mukaddimededen sonra “kelâmullah” mes’elesini tahkîk ve îzâh edelim.

Biz Müslümanlar i’tikad ederiz ki: Vâcib Te’âlâ hazretlerinin sıfât-ı kemâliyesinden biri de “kelâm” dır. Vâcib Te’âlâ hazretleri kelâm sıfatı ile muttasıftır. Enbiyâsına tekellüm buyurmuşdur. Mukaddimedede kelâm kaç manaya geldiğini görmüşdük. Acabâ Vâcib Te’âlâ’ya nisbetle kelâm nedir ve kaç manası vardır. Diğer sıfât-ı ilâhiye gibi kelâm sıfatının da keyfiyeti bizce ma’lûm olmamakla beraber diyebiliriz ki: Allah Te’âlâ Hazretlerine nisbetle de kelâmın üç manası vardır. Ya’nî Vâcib Te’âlâ Hazretlerinin “kelâm sıfatıyla muttasıf olmasını üç sûretle düşünebiliriz.

1- Kelâm: Vâcib Te’âlâ Hazretleri ile kâim bir sıfat-ı ezeliyedir. Bu sıfat-ı ezeliye, bizdeki meleke-i kelâm ma’nâsınadır ve kelîmât-ı ezeliye-i Sübhâniyenin ya’nî nefînin mebdeidir. Sıfat-ı ezeliye ma’nâsına olan bu kelâm vâhiddir. Emir ve nehye, haber ve istihbâra ğayr-i münkasımdır. Ve hurûf ve esvât kabîlinden de değildir. ‘Inde’l-ıtlak kelâmdan murâd olan budur.

2- Kelîmât-ı nefsiyye-i ezeliye: Bu kelîmât-ı nefsiyye hurûf ve esvât kabîlinden olmayan, daha doğrusu mutlaka maddeden- hissiye, hayâliyye, rûhâniyye- mücerred ve sıfat-ı kadîme-i ilâhiyesiyle ezelen bilâ te’âkub müretteb olan kelîmât-ı ğaybiyye ve elfâz-ı hikemiyyeden ibârettir. Cenâb-ı Allah meleke-i kelâm manasına olan sıfat-ı ezeliyesiyle ezelen bu kelîmât-ı nefsiyye-i ezeliyesini ‘ilm-i ilâhîsinde tertîb ve lâyezâlde; ‘ilminde müretteb olan şekle muvâfik olarak; o kelîmâtı nefsindeki tertîb-i ezeli ile müretteb olarak kelîmât-ı lafziyye ile ibrâz buyurmuşdur. Kelîmât-ı nefsiyyenin ‘ilm-i ilâhîdeki tertîbinde tahkîken te’âkub yoktur. Fakat takdîren, ya’nî elsine-i kevnîye-i zemâniye ile tilâvet vaktinde müte’âkabdır. Daha başka bir ta’bir ile kelîmât-ı ezeliye beyninde vücûd-i ‘ilmîde te’âkub yoktur. Te’âkub ancak vücûd-i hâricîdedir ki bu vücûd i’tibariyle kelâm-ı lafzîdir.

Allah’ın kainatı ve içindekileri yaratmada bir *muradı* vardır. Bu, kendisini, bütün gücü ve sıfatları ile gösterip *tanıtarak* mahlukatın bu güce *teslim* olmalarıdır. Bu bakımdan Kelam sıfatının Allah’ın diğer sıfatlarıyla özellikle *irade* ve *tekvîn* sıfatlarıyla doğrudan ilgisi vardır. Zira Allah, kendisi hakkında; *irade* ettiği, emir ve yasakları ile, tabii ve sosyal hadiseler, tarihi olaylar hakkında *Kelam sıfatıyla* bilgi vermektedir. Bu sıfatla Allah mahlukatıyla iletişim kurmakta, onları bilgilendirmekte ve kendi muradı istikametinde yönlendirmektedir.

Bu bağlamda “arıya vahyeden” (Nahl 68) “insana iyilik ve kötülüklerini ilham eden” (Şems 8) Allah’ın vahiy ve ilhamını Kelam sıfatı çerçevesinde değerlendirmek gerekir. (Yayına Hazırlayanın Notu)

3- Kelâm-ı lafzî: Kelâm-ı lafzî demek, Cenâb-ı Allah'ın ezelen 'ilminde tertîb eylediği kelimât-ı nefsiye-i ezeliyesini aynı tertîb üzere, lâyezâlde îcâd, ya'nî hurûf ve esvât ile enbiyâsından birine ibrâz buyurmasıdır. Şu halde kelâm-ı lafzî, hurûf ve esvât ile enbiya-i kirâmdan birine inzâl olunan kelimât-ı nefsiye-i ezeliyedir.

Kelâm-ı nefsî de hiç şübhesiz emir ve nehye, haber ve istihbara, va'd ve va'îde...münkasimdir. İzâh olduğu vechile, kelâm-ı lafzî beyninde te'âkub da vardır. Binâenaleyh "kelâmullah" lafzî, hem sıfat-ı ezeliye, hem kelimât-ı nefsiye-i ezeliye, hem de münzel olan kelimât-ı lafziye üzerine itlak olunur. Bununla beraber meleke-i kelâm ma'nâsına olan kelâm sıfatı kelimât-ı nefsiye-i ezeliye ve kelimât-ı lafziyeye mâhiyet ve tahakkuk itibariyle muğâyirdir. Halbuki kelimât-ı nefsiye, kelimât-ı lafziyeye mahiyeten muğâyir olmayıp her ikisi de zâten ve mâhiyeten müttehiddir. Tegâyür ancak vücuddadır. Kelâm-ı nefsî ve kelâm-ı zâtî, zâten ve mâhiyeten bir vücûden muhtelif ve müte'addiddir. Binâenaleyh kelimât-ı ezeliyenin bir vücûd-ı zâtîsi, bir vücûd-ı ilmîsi, bir vücûd-ı lafzî ve kitâbîsi vardır. Kelâm vücûd-ı ilmî ve vücûd-ı lafzîden kat'unnazar nefsinde mevcut ve mütehakkık olmak itibariyle vücûd-ı zâtî ile mevcuddur. Vâcib Te'âlâ Hazretlerinin sıfat-ı zâtîyesindedir.

Kelimât-ı nefsiye-i ezeliye ma'nâsına kelâmın vücûdu, vücûd-ı 'ilmîdir. Ma'nây-ı sâlisle vücûdu ise vücûd-ı lafzîdir, vücûd-ı kitâbîdir. Telaffuz veyahud kitâbet itibariyle mevcuddur. Ma'amâfîh her ne sûretle itibâr olunursa olunsun, kelâm-ı ilâhî ezelen ve ebeden hakikat-ı vâhidedir. Bu sûretle birinci ve ikinci ma'nâya göre kelâm, ezeli olduğu gibi üçüncü ma'nâya göre de yine ezeldir. Evet mebd-i kelâm ma'nâsına olan sıfat-ı ilâhiye kadîm ve ezeli olduğu gibi vücûd-ı 'ilmîsi hasebiyle kelimât-ı mürettebe, ya'nî kelâm-ı nefsî de ezeldir. Kelâm-ı lafzî de bundan başka bir şey değildir.

Şu halde enbiyây-ı kirâma münzel ve sahâifde mektûb, sudûrda mahfûz, lisân ile makrû' olan bilâ şübhe kelâm-ı ezeldir. Hâdis olan ancak tenzîldir., hıfzdır, kırâetdir, kitâbetdir. Yoksa mektûb, münzel, mahfûz, mesmû' ve makrû' değildir. Kelâm-ı ilâhî olduğunda şübhemiz olmaya Kur'ân-ı Kerîm, Vâcib Te'âlâ Hazretlerinin kendisine mahsûs olan kelâm-ı sıfat-ı ezeliyesiyle ilm-i ilâhîsinde binefsihî ve bilâ vâsıta ezelen tertîb ve Hazret-i Muhammed sallallahü 'aleyhi ve selemi ba's buyurduktan sonra hurûf ve elfâz ile – ve fakat tertîb-i ezeliyesine muvâfık olarak- müretteb bir şekilde ibrâz buyurmuş olduğu kelimât-ı nefsiye-i ezeliyeden ibârettir. Kur'ânın- kelimât-ı nefsiye ve ezeliyeden 'ibâret olmakla berâber- inzâlî demek, kelâm-ı nefsî-i ezelinin sûretini sûret-ı lafziyesini mevâdd-ı rûhâniye ve hayâliye ve hissiyede izhâr etmektir. Kelâmın zâtî, hiç şübhe yok ki nefis ile kâim ve onunla bâkî olub aslâ intikâl etmez. Ma'amâfîh Kur'ân 'indeli-mütekellimîn- kelâm-ı nefsî dediğimiz- kelimât-ı gaybiye-i ezeliye üzerine itlak olduğu gibi, bu kelimât-ı ezeliyeye te'alluk ya'nî bunu ezelen tertîb ve o kelimâtın me'ânîsinde te'alluk etmesi itibâriyle sıfat-ı kadîm üzerine itlak olunur. Kelâm-ı nefsî-i ezeliye muvâfık olarak tertîb ve izhâr edilmiş olan elfâz-ı Kur'âniyeyi Hazret-i Mhammed (S.A.) e tebliğ'e me'mûr olan Cibrîl 'aleyhisselâm onu taraf-ı ilâhîden kendisine ta'lîm olduğu gibi Hazret-i Peygambere tekellüm etdi. Peygamber Efendimiz de Cebrâîl'den işittiği ve ümmet-i Muhammediye de kendilerine tevâtüren naklolunduğu gibi okudular. Fakat gerek kelimât-ı nefsiye-i ezeliyenin, gerek kelimât-ı lafziyenin tertîbi ancak Cenab-ı Hak tarafından olduğu cihetle başkaları tarafından okunmuş olması onun kelâmullah olmasını ihlâl etmez. Binâenaleyh Kur'ânın hem lafzî, hem de ma'nâsı münzeldir; ve Cenab-ı Allah'ın kelâm-ı ezelisidir. Cenâb-ı Hak onun sûretlerini elfâz-ı mesmû' a ve zihniyye ve mektûbeden ibaret olan mevâdd-ı rûhâniye ve hayâliyye ve hissiyede izhâr buyurmuştur. Onun içindir ki: ilm-i Kelâm ulemâsı, Kur'ân'ı şöyle ta'rif ederler:

“Kelâm-ı ilâhî olan Kur’ân, ğayr-i mahlûktur. Mesâhifde mektûb, sudûrda mahfûzdur; Lisân ile okunur, kulak ile dinlenir. Bununla beraber bunların hiç birisinde hâl değildir. Bu merâtibin hepsinde Kur’ân’dır ve Cenâ-ı Hakkın şuûn-ı zâtîyesindendir.” Evet, Cenâb-ı Hak onun sûretlerini hayalde ve hisde ızhâr eyledi ve bu sûretle muhayyel, melfûz, mesmû’, mektûb ve mer’î kelimât ile min ğayri hulûl o mezâhirde zuhûr etti. İlm-i ilâhîdeki tertîb üzere zuhûr eden elfâzın hepsi Kur’ân’dır, kelâm-ı ilâhiyyedir. Kelâm-ı nefsi olan Kur’ân; zihinde, semî’ de, kitâbette ibârede vücûd-i i’ tibârîyle mahfûz, mesmû’, makrû’, mektûb olmakla tavsîf olunur. Ma’ amâfih bu evsâf hakikat itibârîyle değil, üzerine delâlet eden umûr itibârîyle Kur’ânın vasıflarıdır. Kelimât-ı nefsiyenin vücûd-ı hâricîsi olan bu elfâz, Allah’dan başkasına nisbet olunamaz. Çünkü kelimât-ı ezeliyyeyi mebd-i kelâm olan sıfat-ı ezeliyyesiyle ezelen ilm-i ilâhîsinde tertîb ve kelimât-ı lafziyyeyi o tertîb-i ezeliye muvâfık olarak ibrâz eden ancak Vâcib Te’ âlâ hazretleridir. Bunun içindir ki usûliyyûn sâde bu ciheti nazar-ı dikkate alarak Kur’ânı “en-Nazmu’d-dâllü ‘ ale’l-ma’ nâ”⁴ diye tarif ederler ki, kelâm-ı lafzî demektir.

Hulâsa: Kelâm-ı ilâhî, ancak Cenabı Hakkın bilâvasıta tertîb eylemiş olduğu kelimât-ı ilâhiyyeden ibarettir. Bunda hiçbir kimsenin medhali yoktur. Binâenaleyh kelâm-ı nefsi-i ezeliyyesine muvâfık olarak tertîb ve ibrâz buyurduktan sonra o kelâmı Cibrîl, Mhammed sallallahu (‘ a.m) ve başkalarının telaffuz etmesi onun yalnız Allah’a nisbet olunmasını ihlal etmez.. Onu kim okursa okusun, yine kelâm-ı ilâhîdir, Kur’ân’dır. Tertîb-i nefsiye muvâfık olarak ibraz buyrulan kelâm-ı lafzînin başkaları tarafından okunması, sahâifde yazılması onun kelâmullah olmasına mâni’ olmadığı gibi bunun kelâm-ı ilâhî olması mahâric-i insandan sudûruna da mütevakıf değildir. Kelâm-ı lafzî diyebilmek için mahâric-i insandan çıkmış olması değil, ancak esvât ve hurûf üzerine olması şarttır. Bütün şerâitini câmi’ olarak savt ve hurûf üzerine sudûr eden şey, nereden çıkarsa çıkısın kelâm-ı lafzîdir. Cenab-ı Hakkın tertîb-i ezeliyyesine muvâfık bir sûrette ızhâr buyurduğu kelâm-ı lafzî de ‘ ale’l-ıtlak-mahall-i sudûrundan kat’ u’n-nazar- kelâmullahtır. Şu halde Vâcib Te’ âlâ hazretlerinin kelâm sıfatıyla ilm-i ilâhîsinde ezelen tertîb ve lâ yezâlde Hazreti Muhammed sallâ (‘ a.m) e, elfâz ve hurûf ve tertîb-ı mahsûs ile ibrâz buyurduğu kelimât-ı nefsiye-i ezeliye her nereden sudûr ederse etsin bilâ şübhe Kur’ân’dır. Kelâm-ı ilâhî hakkında- muhakkık-ı Devvânî’nin de tahkîkâtı vechile mezâhib-i kelâmiyyenin her birerlerine vârid olan i’ tirâzâtan sâlim olacak bir şekilde vermiş olduğum şu îzâhâtan sonra ⁵ sözü gramofon meselesine nakledeyim:

⁴ Mânaya delalet eden nazım

⁵ Esâsen bilmünâsebe zikredilmiş olan bu mes’ele hakkında daha ziyade tafsîlâta girşmeyi saded hârici gördüğümünden bu kadarla iktifâ etmeyi münâsib buluyorum. Maamâfih şu ciheti de kayd etmeden geçemeyeceğim: Kelâmı ilâhînin hakikatı, hudûs ve kudûmu mes’elesini mezâhib-i kelâmiyye erbâbı arasında münâkaşâta, mücâdelâta yekdiğerini tadrîl ve tekkfire bâdî olmuş ise de ta’assubdan ârî olarak tedkîk edilince bunun hiçbirisi vârid olmadığı anlaşılır.. Meselâ kelâmı ilâhînin hurûf ve esvât-ı mürettebeden mürekkebe ve bunun da kadîm olduğuna kâil bulunan Hanâbîlerin, hurûf ve esvât-ı mürettebeden maksâdları te’âkubu müstelzim olan terettüb-i zamânî olmayacağı şübhesizdir. Onların bu terettübden muradları zât-ı ilâhîdeki terettübdür.. Kütüb-i kelâmiyyede Hanâbile, hurûf ve elfâzın da kıdemine kâil oldukları meşhûr olmakla

Acaba gramofondan işidilen şey sadâ mıdır, yoksa aks-i sadâ mıdır? Kelâm-ı lafzînin hava dahilinde ne sûretle husûle geldiği ve nasıl işidildiği ve gramofon plaklarına ne sûretle alındığı tedkîk edilince anlaşılır ki gramofondan işidilen şey elfâz ve kelimât-ı hakîkiye olup aks-i sadâ kabilinden değildir. Şu halde gramofondan işidilen elfâz, eğer elfâz-ı Kur'aniyye ise onu hakîkaten Kur'an ve Kelâmullah olduğuna hükmederiz. Bunun içindir ki işidir işitmez "filan surede filan ayet" deriz. Madem ki işidilen Kur'an'dır. Onun bir insan ağzından, yahut bir kuşdan veya taşdan ve ağaçdan işidilmesi beyninde fark yoktur. Bundan işidilen bir şey de insandan sudûr etmiş ve insandan işidilmiş gibidir. Binaenaleyh bütün şerâitini câmî olarak gramofondan işidilmiş kelimât-ı Kur'aniyenin hakîkaten Kur'an ve kelâm-ı ilâhî olduğunda hiç şübhe yoktur. Her ne zaman ve her nerede gramofondan kelimât-ı Kur'aniyye işidilirse onun Kur'an olduğuna da hükmederiz. Bunda tereddüt etmek câiz bile değildir. Fakat gramofon plaklarına Kur'an okumak ve yahut gramofondan Kur'an dinlemek câiz midir? Yoksa câiz değil midir? Tereddüdü mûcib ve muhtâc-ı tedkîk olan cihet asıl burasıdır.

Binâenaleyh bu ciheti de ayrıca tedkîk ve tahlîl edelim. Esâsen maksad da budur. Evvelâ şurasını haber verelim ki bu meselede ifrât ve tefrît vadisine saparak alelîtlak bunun cevâzına kâil olanlar bulunduğu gibi, 'adem-i cevâzına kâil olanlar da vardır. Halbuki alelîtlak bunun 'adem-i cevâzına kâil bulunmak bir esasa müstenid olmadığı gibi, doğrudan doğruya cevâzına kâil olmak da mahzûr-ı şer'îden hâlfî değildir. İşte bunun içindir ki biz bunların hiç birisine taraftar değiliz.

Biz diyoruz ki bu meselede uluorta hüküm vermeyerek niyyât ve makâsıdı nazar-ı dikkate almak ve ona göre hüküm vermek lâzımdır. "Bir işten maksad ne ise hüküm ona göredir" esâsı mühim bir kâide-i şer'iyedir. Binâenaleyh gramofona Kur'an okumak veyahut gramofondan işidilen elfâz ve kelimât-ı Kur'âniyyeyi dinlemek kâriin, müstemî'in ve sâmi'in maksadına göre tebeddül eder. Eğer bununla Kur'ân-ı Kerîmi ta'lîm veya ta'allüm; mahâric-i hurûfu ve mehâric-i hurûfa riâyetle Kur'ânı edâ etmenin usûlünü öğretmek veya öğrenmek veyahut Kur'ân ile nâsîh ve mütenassîh ve ondan ibretbîn olmak, ondan mânevî istifâde etmek gibi makâsıd-ı sahîha istihdâf olunursa bunu isti'mâl ve istima'da bir mahzûr-ı şer'î yoktur. Belki mühim fâide vardır. Fakat böyle olmaz da, bugün umûmiyetle yapıldığı gibi, bununla telehhî kastedilirse buna câiz diyebilmek için hiçbir vecih yoktur. Hatta bu gibilerin, yani âyât-ı Kur'âniyyeyi telehhî kasdiyle gramofon plaklarına veren ve o plakları bu maksatla dinleyenlerin "واتخذوا دينهم لعبا ولهوا" "اتخذوا دينهم هزوا ولعبا"⁶ nazm-ı kerîminin va'fîdinin dâire-i şumûlüne dâhil olmalarından korkulur. O plakları bu maksatla satanlar da haklarında

---

beraber tahkîke göre kelâm-ı nefsiyi isbât ve onun kîdeminde ve kelâm-ı lafzînin hudûsunda Hanâbile Eşâ'ire ile müttefiktir. Şu kadar ki teeddüben lafzî kelâm üzerine "hâdis" itlâk etmemişlerdir. Mu'tezile, Kerrâmiyye, Eşâ'ire mezhepleri de böyledir. Tefîzânî, Celâl Devvânî, Kirmânî, Siyâlkûtî gibi muhakkıkların tahkîkâtına göre Mu'tezile ile Eşâ'ire de bu i'tibâr ile müttefiktir. Binaenaleyh bunların hiç birisinde mûcib-i taddîl ve tekfîre bir cihet yoktur. Ancak her mezheb bir ciheti iltizam ile diğeri ciheti ihmal ettiğinden her birine bir dürlü i'tiraz vârid olmuştur. Bizim buradaki izâhâtımız bunlara vârid olan itirazâtın sâlim bir tarzda olduğu kanaatindeyim.

⁶ "Dinlerini bir oyuncak ve bir eğlence edinen..." (En'am 70)

“و من الناس من يشتري لهو الحديث ليضل عن سبيل الله بغير علم و يتخذها هزوا اولئك لهم عذاب اليم”⁷ âyet-i kerimesi nâzil olanlar ‘idâdına dâhil olurlar.

Hülâsa: Kur’ân-ı Kerîm; taraf-ı ilâhîden Cibrîl ‘aleyhisselâm vâsıtasıyla Hazreti Muhammed sallallâhü ‘aleyhi ve sellem Efendimize inzâl ve bittevâtür bize îsâl olunan nazm-ı mahsûsdur; Fevkal’âde mütenâsibü’t-tertîb ve mütenâsiku’d-delâle elfâz-ı ma’niye-i ma’lûmedir. Lafız demek yukarıda dahî îzah olunduğu vechile fi’l-asıl mehâric-i hurûfa i’timâd ile insanın ağızından çıkmak kâbiliyetini hâiz olan savttır ki bu savta lafız itlâkında bilfiil insan ağızından çıkmak ve insan ağızından mesmû’ olmak şart değildir.

Binâenaleyh mezkûr nazm-ı mahsûsa Kur’ân itlâkı, ne bir şahs-ı mu’ayyenin, ne insanın, ne meleğin ve ne de başka bir mahlûkun kırâetiyle mukayyed olmadığı gibi, zî-rûhdan sâdir olmakla da mukayyed değildir. Belki o nazm-ı mahsûs nâzil ve mazbût olduğu vecih üzere hangi bir mahalden sâdir ve mesmû’ olursa ona Kur’ân itlâk olunmak ve onun hakkında ahkâm-ı nazm-ı Kur’ânî icrâ olunmak îcâb eder. Bunun için gramofon denilen âletten mesmû’ olan elfâz ve kelimât-ı Kur’âniyeye Kur’ân itlâk olunmak ve hakkında ahkâm-ı nazm-ı Kur’ânî icrâ olunmak îcâb eder. Şu halde bu plaklar istima’ olunurken Kur’ân-ı Kerîm-i Bâkîşân ta’zîm ve ihtirâm ile istimâ’ olunur. Ta’zîm ve ihtirâma münâffî harekâtta tevakkî edilmek de lâzımdır. Kahvehâne ve sâire gibi ta’zîm ve ihtirâma münâffî mahallerde bunları isti’mâl ve istimâ’ kat’iyyen câiz değildir.

Bunlar hakkında ahkâm-ı Kur’ânî icrâ olunmak îcâb edince, ğayri tâhir olan bir adamın âyât-ı Kur’âniyeyi ihtivâ eden gramofon plaklarını tutması da câiz olamaz. Filhakika bu plaklara atf-ı nazar edenler bunlarda kelimât ve hurûf-ı Kur’âniyeden bir şey göremeyeceklerdir. Bu itibarla bu plaklara Kur’ân-ı mektûb denilemez. Binâenaleyh “لا يمسه الا المطهرون”⁸ âyet-i kerimesindeki zamîrin merci’inden hâriç kalır.ve ğayr-ı tâhir olanlar da (mes) edebilir” denebilir. Bu, istinbât-ı ahkâm husûsunda ‘ale’l-ekser elfâzın medlûlâtına nazar eden fukahânın tarîkine göre zâhirdir. Fakat meseleyi bir de hikmet-i teşrî’ noktasından mülâhaza ve tedkîk edersek o zaman başka bir netîceye vâsıl oluruz. Ma’lûmdur ki kitâb tesmiye edilen nukûşun kelâm hükmünde olması, o nukûşu bilenler için bir kelâmî edâ ve nakle vesîle olduğundan dolaydır. Şübhe yok ki gramofon plakları da kendilerine nakşedilen elfâz ve kelimâtı edâ ve nakle vesîledir. Kur’ân-ı Kerîm yazılmış olan bazı levhalar onu edâya vesîle olduklarından dolayı şâyân-ı hürmet olunca, Kur’ân’dan bazı âyetler ihtivâ eden gramofon plakları da aynı sûretle hürmet ve ta’zîme şâyân olmak lâzımdır. Esâsen örfte bunlara Kur’ân nâmı verilir.. Meselâ: Sûre-i Yûsuf, Sûretü’l-insân denir.

Hattâ biraz daha hakîmane düşünülecek olursa, gramofon plaklarındaki nukûş-ı dakîka, nukûş-ı kitâbiyeden ziyâde kelâm itlâkına lâyıktır.. Çünkü gramofondaki nukûş, kırâet-i lafziye ile husûle gelmiş temevvücât-ı hevâiyyeden tehaddüs etmiş olan kitâbet-i tabîiyedir. Kâriin ağızından nasıl çıkmış ise temevvücât-ı hevâiyye ile öylece nakşolunmuş tabîî bir yazıdır. Anın için bu yazı, kâri’ nasıl edâ etmiş ise o kelâmı öylece îade eder.. Halbuki ma’rûf olan kitâbet-i hattiyeye, kelâmı bitab’ihâ edâ

⁷ “İnsanlardan öylesi vardır ki, herhangi bir ilmi delile dayanmadan İlah yolundan saptırmak ve sonra da onunla alay etmek için boş lafı satın alır. İşte onlara rüsvay edici bir azab vardır.” (Lokman 6)

⁸ “Ona ancak temizlenenler dokunabilir” (Vâkı’a 79)

etmeyip muvâzaa ve istilah ile edâ eder. Bunda ise bazen kâtibde hatâ vâki olarak yazılan şeyi tamamıyla edâ edemez. Bazan da kârî' hatâ eder de yazılan şeyi hakkıyla edâ ve kırâeti zabtedemez. Bunun içindir ki: Usûliyyûn Kur'ân'da tevâtürün şart olması edâ kabîlinden olmayan husûsa 'âiddir demişlerdir. Evet Kur'ân Hazreti Cibrîl vâsıtasıyla Cenâb-ı Haktan Peygamberimize nasıl tebliğ olunmuş ise bize de öylece hiçbir kelime ve harf eksik veyahut noksan olmaksızın bittevatür vâsıl olmuştur. Fakat bize tevâtüren îsâl edilmiş olan Kur'ân-ı Kerîmi Hz. Peygamber sallallâhü 'aleyhi ve sellem edâ etmesi gibi edâ (ede) bildiğimize kat'iyen ve yakînen hükmedemeyiz. Onun okuduğu gibi yazılmışdır. Bunda şübhemiz yoktur. Bize tevâtüren gelmiştir. Kitâbet-i hattiyee kırâeti olduğu gibi gösterebilir. Lâkin edâyı hiç gösteremez.. Kırâet başka edâ başkadır. Acabâ biz Resûl-i Ekrem Efendimizin Kur'ân-ı Kerîm'i sûret-i edâsı gibi mi edâ ediyoruz. Buna hiçbir vakit yakînen evet diyemeyiz. Fakat bilfarz ve't-takdir 'ahd-i risâlette gramofon olub da Resûl-i Ekrem sallallâhü 'aleyhi ve sellem Efendimiz Kur'ân-ı Kerîmi nasıl edâ etmiş ise öylece muhâfaza etmiş olsaydı o zaman Kur'ân'ın lafzı gibi edâsı da mütevâtir olurdu. Şu halde bu plaklardaki kitâbet-i tabîyye de Kur'ân olub hükm- i Kur'ân icrâ olunmak lâzım geldiğinden ğayr-i tâhir olarak mes edilmemelidir.

Secde âyetleri istima' olunduğu zaman secdenin vücûbu bazı fukahâya göre tâli ve kârî' de idrâk ve temyîzin vücûduyla meşrûet olduğu için âlet-i mezkûrede secde âyetinin istimâ'ında secde lâzım gelmeyeceği müstefâd oluyorsa da, ihtilaftan çıkılmak mülâhazasına mebnî ihtiyâten secde olunmalıdır.

Hülâsa: Kur'ân-ı Kerîm ta'zîm ve ihtirâmı kat'iyen vâcib ve ona ihânet de kebâirden ve hattâ küfr-i sarîhtir. Binâenaleyh Kur'ân-ı Kerîmi gramofon plaklarına almak ve gramofondan dinlemek Kur'ân'ın sûret-i edâsını ve tecvîdini zabtetmek, ta'lîm ve teallüm etmek, onun hüküm ve mevâ'ızını, evâmîr ve nevâhîsini dinlemek sûretiyle nâsîh ve mütenassîh olmak, ibret almak gibi mekâsıdı sahîhaya müstenid olursa sahîh ve câizdir.. Bu niyetle dinlemekte ecir ve sevab da vardır. Eğer böyle olmaz da onunla telehî kasd olunur, hâşâ çalgı i'tibâr edilirse haramdır. Bu niyetle okumak da dinlemek de câiz değildir. Müslüman olan zevâtın bundan tevakkî etmeleri lâzımdır. AHMED HAMDİ

«قرآن کریم»

غزوات

مجلس تفسیر قرآن کریم
مجلس تفسیر قرآن کریم
مجلس تفسیر قرآن کریم

بازار

آفتاب کیلی احمد محمد علی

دیانت ایشره ریاست ہیئت من اور پبلیکیشن

۱۹۹۱ — ۱۹۹۹

بورسار برکتو از جواب اولیٰ اورد فله الشمس در . مع منافیه و ریاضات جواب

مناسبتید این مهم برکتید به علمای اسلام ^{تشیخ} فی مناقشه از به باده اولاد کلام مستدلانه تا سراسر بحکم

فردی عاملی در این فضا اولاد کلام آفرین و قرآن حقیقه قیسه و ایضات و بریلو که مکرر اصل مستدل بر کجیل شد .

کلام مستدل کسی ایضا این بود باده کن مذاهب کلامیه و مناقشات قدحیه کواکب سیرت در . چونکه

اوتکتیری بوراسی و کدر . دی به پیروم که : بوراد به با کلامه یا زلتش اولان بومهم کت ، فذاسب

کلامه برق رشتی و قوی اولان کت علی اعترافه سلم برکتده نحر اولو کوشن در . جوابم دو عرو و عقارت

حقیقت ایسه بور جناب حقیقت سنگنده عاجز اولدیم بر لطف او بولک بر لطفی در . توفیق

و بهر ایست یا لکن او نه در .

محمد
آق سید

ادب و بیعت. حفظ و تقدیر عمده ساله از امیرن اولیاده بوالا کرم صلی الله علیه و آله و سلم است. قرآن
 کرمی حاصل از ائمه ایدیم. حافظ ائمه اولیاده از زمان تراژدی لفظی کی از ائمه ده سزاوار اولیاده
 میگردیم برپایه قدرده کی کسایت طیفه ده قرآن اولیاده هم قرآن اجرا اولیاده هم کلمه کلمه کی ظاهر اولیاده
 سن ایله طیفه -

بجه آئیندی استماع اولیاده یعنی زمان کده و نکه در جوی یعنی هر طایفه کوره / و خا اوده ادا رک
 و تمیز کده و جودیه شرط اولیاده یعنی ایچیه آلت مشکوره دن کده آئیندی استماع کده کجه لازم
 کلمه کلمه استفاد اولیاده سوره، اصطلاح دن بیقیایسته مدله طیفه سن سنی اصطیاطاً کجه اولیاده

بهدمه: قرآن کرمی تعظیم و احترام قطعیاً واجب و اولیاده الهاننده کجا بروردن و معنی
 کفر فرموده - ^{بنا بر طیفه صحیح} آیه اولیاده قرآن کرمی فراموش کردن بیدختریه آئینده و فراموش کردن
 دیکلمه قرآن ده صورت اولیاده بخوبی طیفه ایله تعظیم و تسبیح ائینده، اذنن هم کرمی در ائیندی، اولیاده
 ربو الصبی دیکلمه صورت لایحه و تسبیح اولیاده، لیرن الموده کجه نقاصه صحیحه و مستند
 اولیاده صحیح و هاتجوره بو تینده دیکلمه کده آخر و ثواب ده وارده و اگر اولیاده اولیاده
 اولیاده کرمی کده اولیاده هاتجوره هاتجوره هاتجوره هاتجوره هاتجوره هاتجوره هاتجوره هاتجوره
 دیکلمه کده هاتجوره دیکلمه مسلمان اولیاده ذواتی بوندن کرمی امیری لایحه

آحمد جمیری